

в умови договорів витрати на «подарунки» та хабарі для високопоставлених чиновників. 8. Епізодична корупція; систематична (інституціональна) та клептократична корупція, як невід'ємний компонент владних відносин. Вона залежить від ступеня регулярності корупційних зв'язків.

Таким чином, загальні тенденції в типології корупційних відносин – це поступове збільшення їх форм, перехід від епізодичної і низової до систематичної, верховної та міжнародної.

Отже, згідно національного антикорупційного законодавства з міжнародними стандартами, а саме: про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень, про засади запобігання та протидії корупції, про істотне розширення кола осіб, які мають притягатися до кримінальної відповідальності за корупційні діяння, про обов'язковість декларування позаслужбової діяльності й занять, інвестицій, активів, суттєвих подарунків або прибутків, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів, про диференціацію відповідальності за корупцію приватних юридичних осіб та державних органів – маємо надію на те, що в нашому суспільстві зникнуть деякі типи корупційних відносин.

Мединська Л. В.

Івано-Франківський факультет Національного університету «Одеська юридична академія», старший викладач кафедри трудового, екологічного, земельного та аграрного права

СИСТЕМА ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. вперше визначає загальні засади кримінального провадження (ст. 7), які в своїй сукупності утворюють систему засад кримінального судочинства. Цим самим процесуальний закон приведено у відповідність до Конституції України, яка у ст. 129 закріпила основні засади судочинства, продемонструвавши ступінь розвитку гарантій прав людини і громадянина у кримінальному судочинстві на конституційному рівні. Незважаючи на неоднозначність поглядів на систему принципів кримінального процесу, доцільно звернутись до положень, які свого часу сформулювала Т. Н. Дюбровольська. Так, під системою засад кримінального провадження слід розуміти не випадково згруповані положення, а сукупність самостійних за змістом, взаємопов'язаних і об'єктивно обумовлених положень, пронизаних єдністю цілей та завдань, які саме в цій сукупності мають якісний сенс. Тому, за переконанням вченої, до системи принципів кримінального процесу повинні бути включені тільки ті, які відповідають наступним умовам: 1) пов'язаність спільністю мети та завдань; 2) відсутність внутрішніх протиріч; 3) зміст кожного не може повністю зводитись до змісту іншого, але в той же час повинен виражати таку сторону системи, без якої

неможливо правильно і повно реалізувати поставлені перед системою завдання (Добровольская Т. Н. Принципы советского уголовного процесса (вопросы теории и практики), 1971 – с.33-34).

Зазначені вище умови повинні враховуватись законодавцем при конструюванні системи засад кримінального провадження, так як до числа її структурних елементів варто відносити такі принципи, без яких сама система не може існувати, і випадання одного принципу призводить до зупинки чи порушення запрограмованої роботи всієї системи. Тому ця система не має бути сукупністю випадкових положень, а лише таких, які мають спільність завдань та мети, мають самостійний зміст, але при цьому органічно пов'язані та обумовлені.

Процесуалісти до системи засади кримінального процесу включають різну кількість положень: чотирнадцять, сімнадцять і навіть тридцять дев'ять. У будь-якому випадку кількість принципів не повинна бути надто великою, так як у цьому випадку їх значення і практична користь значно зменшується (Кудрявцева А. В., Ливши Ю. Д. О понятии принципа в уголовном процессе // Правоведение. – 2001. – № 4. – с.164). Кримінальний процесуальний кодекс України визначає двадцять дві загальні засади кримінального провадження (ст. 7), які дублюють вже задекларовані у Конституції України положення. Також у закріпленій системі засад кримінального провадження можна виокремити принципи, що мають однакові ознаки.

Так, ст.ст. 8 та 9 КПК України визначають засади верховенства права та законності як загальні засади кримінального провадження. Вказані принципи є загальноправовими, однак у кримінальному судочинстві вони мають специфічний зміст. Аналізуючи законодавчий зміст обох засад, слід зазначити, що законність є обов'язковим елементом принципу верховенства права. Крім законності, виділяють ще й такі обов'язкові елементи як: 1) права на визначеність; 3) заборона на свавілля; 4) доступ до правосуддя, забезпечений незалежними та неупередженими судами; 5) дотримання прав людини; 6) недискримінація та рівність перед законом (Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т.1. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.:Право, 2012. – с.18). Крім того, практика Європейського суду з прав людини, про врахування якої йдеться як в ч.2 ст.8, так і в ч.5 ст.9 КПК України, є складовою як принципу верховенства права, так і законності. Незважаючи на багатогранність та складність поняття «верховенство права», усі визначення зводяться до пріоритетності прав людини, особливо у кримінальному провадженні, оскільки саме в цій сфері вони можуть бути суттєво обмежені. Саме на це намагався звернути увагу законодавець, закріплюючи принцип верховенства права як загальну засаду кримінального провадження. У той же час сфера діяльності законності як засади також надзвичайно широка. Вона стосується всіх стадій кримінального процесу, всіх його суб'єктів, поширюється на всі дії і процесуальні рішення, пронизує всі інші засади і сприяє їх фактичній реалізації, забезпечуючи при цьому пріоритетність прав людини.

Слід звернути увагу на засаду доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень (ст. 21). Доступ до правосуддя як одна із частин вказаного положення є новелою вітчизняного кримінально-процесуального закону. Доступність правосуддя як стандарт, який відображає вимоги справедливого та ефективного судового захисту, що конкретизується у необмеженій судовій юрисдикції, належних судових процедурах, розумних строках і безперешкодному зверненню будь-якої особи до суду визначений ще у Концепції удосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів від 10.05.2006 р. У вказаному нормативному акті доступність правосуддя визначається більше як принцип судоустрою, а не судочинства, оскільки визначає побудову судової системи, взаємозв'язок усіх ланок судової влади. Адже справедливе здійснення правосуддя починається з надання особі гарантії доступу до суду, який забезпечує всі атрибути судової форми контролю. Незважаючи на це, законодавець визначив доступність до правосуддя як одну із загальних засад кримінального провадження. Одним із структурних елементів даної засади є розгляд та вирішення справи в розумні строки. Це при тому, що ст. 28 КПК України визначає розумні строки як самостійну засаду кримінального провадження. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Тобто знову ж таки окрема засада кримінального провадження є водночас структурним елементом іншого принципу кримінального процесу.

Викликає певні зауваження формулювання засади рівності у кримінальному провадженні України. У ч. 1 ст. 10 КПК України зазначається, що не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками. Тобто під загальною засадою рівності законодавець фактично розкриває зміст процесуальної рівності, тобто засади рівності учасників судового процесу перед законом і судом, яка закріплена у ст. 129 Конституції України як одна із основних засад судочинства. Переконані, що формулювання принципу рівності у Кримінальному процесуальному кодексі України повинно бути конституційним, а саме рівність учасників судового процесу перед законом і судом. Це є необхідним не стільки через форму, скільки через зміст принципу рівності.

На наш погляд, причиною дублювання змісту досліджуваних вище засад є недосконале використання техніко-юридичних прийомів при розробці процесуального закону. А це, як відомо, призводить до зниження ефективності реалізації закону. Тому, з метою мінімізації правових колізій, неповноти чи суперечностей у тексті КПК України необхідним є усунення зазначених вище неточностей.